

Из антологията
на Лъчезар Станчев
„Македония в песни“ – 1941 г.

За Иван Вазов

– възхвала от
проф. Александър Балабанов
в лъчезарната антология
„Македония в песни“
– 1941 г.

В 20-те години на третото хилядолетие под световно влияние малкият брат Македония приема разтворените обятия на големия брат България в Евросъюзното семейство. Радостно е, да се усети силата от дванадесетте „Македонски сонети“ на Иван Вазов от 1885 г., станали поетична основа за този успех.

30-годишен, поет лауреат на годишната награда за поезия в 1939 година, през 1941 година се въодушевява от братското посрещане на българските войски в Охрид и с радост е обхванат от идея за съставителство и издание на антология от български поети, под името „Македония в песни“.

Идеята е мотивирана и с желание за постигане на успешен финансов резултат, защото на поета предстои женитба в края на месец юли.

Нито за момент няма колебание, че в антологията най-обемно ще бъде представен Иван Вазов. -->-->-->-->-->

Думи из Дискусията
след докладите в Конференцията

Проф. Михаил Неделчев: „Искам да благодаря на г-н Вл. Л. Станчев за това, че напомни колко важна е темата за Македония в творчеството на Вазов чрез антологията „Македония в песни“ на Лъчезар Станчев и неговия съавтор в съставителството.

Разбира се, македонската тема е грандиозна тема, но ние вчера чухме един доклад, който за мен беше доста радикален от колегата акад. Катица Кюлавакова. Тя нито по-малко, нито повече, ни каза, че съществува продължение на нейната известна концепция за съществуването на двудомните писатели. Те ни каза всъщност, че Вазов, като човек от емигрантски род от Македония е едновременно и македонски писател и български писател, така да се каже. Тя не го каза съвсем директно, но това беше тенденцията. Тоест, това е един нов момент в интерпретациите на нашите колеги от Македония, които ще ни показват тепърва, че не само Димитър Талев, но и много други писатели са едновременно двудомни писатели.

По повод на антологията на Лъчезар Станчев искам да кажа, че при самия Балабанов, в неговата знаменита поема „Бурени“, темата Македония е страшно важна тема. Тя надхвърля автобиографичното като мотиви и е изключително важна тема в цялата лирика на Александър Балабанов...”

Доц. Елка Трайкова: „Владимир Л. Станчев допълни една тема, която не успях да развия в моя доклад. Това е горкото оплакване на Вазов от списанието „Златорог“ и как неговият издател Александър Паскалев позволява това да се случи. В същото време в литературен вестник редакторът – моят любим герой Александър Балабанов прави една от малкото публикации на Вазов в периодичния печат – именно във вестник „Развигор“. Там Балабанов изказва дълбоко уважение към Вазов.

Така, че съм благодарна, че някак си, се окръгли една пропусната тема във времето...”

-->-->-->-->-->
Още повече, че младият съставител се гордеел, че Вазов е посещавал неговия роден вършечки край. Това се потвърждава от писмо на Вазов до проф. Иван Шишманов, 1879 г.: „Сърдечен поздрав, Отново съм тук на Вършец. Прекрасна природа!“

За съмишленик – партньор в съставителството на антологията е поканен приятелят Радослав Мутафчиев, по-късно известен езиковед.

Подготвя се писмо предложение за издаването в най-реномираното

издателство „Т. Ф. Чипев“ и затова е убедеността, че такова елитно издание трябва да бъде представено с предговор от най-изявен автор.

Възхищението от забележителния проф. Александър Балабанов, приятел на Елин Пелин и желанието на инициатора поет да се сближи с Елин Пелин, с цел да го покани за кум на своята сватба, предопределят автора на предговора.

Професор Александър Балабанов радушно приема поканата за написване на предговора и още от първия ред е възторжен:

„И Македония е толкова за българската литература и поезия, колкото е и България, колкото е целият български народ.“

Двадесет години преди предговора на антологията приятелят на Балабанов, **Елин Пелин** от първа страница във в. „Развигор“, г. I, бр. 39, 28 септември 1921, с. 1. е епохално трогателен:

„Можем ли да си представим какво би било без Вазов от Освобождението насам?“

Продължава на следващата страница.

МАКЕДОНИЯ ВЪ ПЪСНИ

АНТОЛОГИЯ ОТЪ БЪЛГАРСКИ ПОЕТИ
съ предговоръ отъ проф. Ал. Балабановъ

подредили
ЛЪЧЕЗАРЪ СТАНЧЕВЪ
РАДОСЛАВЪ МУТАФЧИЕВЪ

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО Т. Ф. ЧИПЕВЪ

Канал „Бивалица“ * 2021 * www.slance.eu

Т. Ф. ЧИПЕВ
СОФИЯ, БУЛ. ДОНДУКОВЪ 1218, ЧЕКОВА ОКА № 240
ТЕЛ. 2-29-07, ТЕЛЕГРАМЪ: ЧИПЕВЪ, КИРИЛЪ: ЧИПЕВ
ОТДѢЛЪ: КАНЦЕЛАРСКИ МАТЕР
НА СКЛАДЪ: ВОИЧКИ ПЕЛНИКАНЪ ПРОИЗВЕДЕНИЯ, НАС
ОРТИМЕНТЪ: ПНОАЛКИ, МОЛНИВЪ И ДРУГИ ПРИБОРИ ЗА
БЮРО И ВОИЧКИ ДРУГИ КНИЖАРСКИ ОТОКИ НА ЕДРО

СОФИЯ, 28 май 1941 год.

До Господа
Лъчезаръ Станчевъ и Г. Мутафчиев
ЛМБ.

П. П.

Потвърждавамъ съгласието си да издавамъ книгата Ви

ПЪСНИ ЗА МАКЕДОНИИ *сним Македония*

антология отъ стихотворения на български писатели въ
размѣръ до 10 печатни коли, форматъ 74/100, като се за-
дължавате да ми представите ръкописа най-късно до края
на м. юни, като половината отъ ръкописа се даде до 15
книгъ.

Хонораръ ще Ви заплатя по 400 (четристотинъ) лв.
на печатна кола, които ще получите на два пъти: полови-
ната при предаване на ръкописа, а другата половина три
месеца следъ представяне на ръкописа – края на септем-
врий.

Книгата ще бъде отпечатана въ 4.000 екз. Вие ще полу-
чите по 15 екз. авторски.

Издателството си запазва правото и за второ издание
при съдитъ условия на същата книга.

Съ почитъ:
Книгоиздателството Т. Ф. ЧИПЕВЪ

Какво празно щеше да бъде цялото това време, колко просто и безсъдържателно! Защото оттогава и до днес не се роди друг мъж по-силен, по-характерен, по-светъл и по-талантлив, който да носи и запечата така неуклонно, така ритмично и така завършено всички борби и идеали на тая епоха, всичката ѝ гордост от сенките на миналото, всичката ѝ вяра в бъдещето, всичката ѝ наивна радост и трагична скръб в настоящето."

Историческата целокупност на българите, потвърдена чрез македонските сонети на Вазов, е споделената радост в предговора от **проф. Балабанов**:

"Проследете Македония в българската литература във времето от сто години насам и ще се убедите, че тия мои думи не са сантиментално преувеличение, а са жива действителност. За литературата ни преди освобождението на едната част от България тоя въпрос и съвсем не съществува. Целият български народ по целия, Балкански полуостров е еднакво мотив за българската поезия. Няма никакво деление."

Михаил Арнаудов с фундаменталния предговор „Иван Вазов, живот и дело“ представя изданието на събраните съчинения на Вазов, под своя редакция и ни прави просветени осъзнати ценители:

"Всичко се удава на поета с една леснота, която **сведочи** за напълно развити дарби и упорита работа над формата; и едничкото, което извиква известна изненада е отсъствието на любовния мотив."

Тук е ползвана диалектната от македонския край дума „**сведочи**“, може би, за да изяви братската българска общност на езика.

Предговорът на Михаил Арнаудов с възхищение обгръща вазовата тема – Македония:

"Но ако поетът съзнателно отбягва да изповядва сърдечните си бури, в замяна той застъпва най-често пейзажната лирика и обществено-националните си настроения. Последните налагат печати върху великолепните по техниката и дълбочина и национално възбуждение Македонски сонети"

В антологията 1941 г. неслучайно е представен сонетът „Не даваме я“:

Тя наша е! Тя с нази е носила
открай ярем и търнови венци,
да, наш е Солун, Шар, Пирин и Рила
и песните на нейните певци.

За този сонет – шедьовър **Михаил Арнаудов** намира най-възтожени думи:
„Схванал с необикновено проникновение стегнатата и драматична композиция на сонета той я изпълва с идеята като „Не даваме я!“, гдето трепти свещено негодувание срещу чуждите домогвания върху земята на Кирила и Методия или като „Нощна песен“, чиято динамична и диалогична постройка възхищаваше някога дори Пенчо Славейкова."

Важно е подчертаването, че на Македония Вазов посвещава поезия в сонет – върховният израз на поетичното изкуство и изящество.

Отбелязано, че Вазов „отбягва да изповядва сърдечните си бури“ не успява да попречи неговите македонски теми да намерят последователи в творбите на влюбени поети.

Може да се открие такова символично влияние откъм стихотворението на Вазов „Охридското езеро“:

Какво ме тласка днес и кой ме глас зове
към твоя лъскав шир и китни брегове,
о, езеро прекрасно?

Не знам - но в тоя час величествен
ламтя
със вихрени крила към теб да полетя,
към твоя чуден свят, пленил духа ми
властно;

Не е учудващо, че поетът – въодушевен от вазовото творчество и инициатор на антологията от 1941 г. – Лъчезар Станчев, след две години, в 1943 година, пише любовната „Охридска сюита“ в която летящите вазови „вихрени крила“ привижда като „бърза чайка – пусната стрела“:

Бърза чайка — пусната стрела —
сепна те. Не бой се, тук сме двама,
разтрошавам чист кристал с гребла
и усещам топлото ти рамо.

Тази стихове са посветени на любимата „охридска принцеса“ Елена Бояджиева – бременна със син.
Омайна случайно е, че „хубавата Елена“ – първата любов на Вазов е също от фамилия Бояджиева и че ценителите на „Елените“ са от Светлозар Игов до Омир.

Лъчезар Станчев се усеца следовник на Вазов, Елин Пелин, Смирненски и твърдо отказва поканата от Владимир Василев за участие в „Златорог“.

Съхранено е писмото, превърнало се в договор от 28 май 1941 г., което е отговор на Чипев на предложението от Лъчезар Станчев за издаване на антологията:

„София 28 май 1941 година
До Господа Лъчезар Станчев
и Р. Мутафчиев

П. Г.
Потвърждавам съгласието си да издам книгата Ви „Песни за Македония“ или „Македония в песни“ антология от стихотворения на български писатели в размер до 10 печатни коли..."

В тази част на договора Чипев е написал като заглавие на антологията вазовото заглавие „Песни за Македония“, защото неговото издателство е издало в 1916 г. стихосбирката на Вазов под това заглавие.

Лъчезар, точно по тази причина, избира това издателство, но е настоял и ръкописно е добавил: или „Македония в песни“. Така „Македония в песни“ става заглавието на издадената антология.

И по-нататък в договора:
„Хонорар ще Ви се заплати по 400 лв. на печатна кола..."

Издателство си запазва правото и за второ издание... Подписано от Чипев"

Антологията представя стихове от 41 автори, от Константин Миладинов до младия неизвестен поет **Николай Йонков**, автор на стихосбирката „Моторни песни". В антологията са включени „Македонски сонети“ и общо 36 творби на Вазов.

Проф. Балабанов обобщава предговора в 1941 г. с точна оценка за подбора, но и с чувството за постигане на илюзорната мечта Македония:

"Тая сбирка не е само поезия за Македония, ами е и донякъде старателен отбор, исторически документ за мотивите на българската поезия. И над нея и над Македония се вее и развява вече само бялозеленочервено знаме ..."

Потвърждението на тези оптимистични и мечтателни думи идва от съставителите, поставили на първо място от вазовите стихове творбата „Пред творчески труд“:

След лаврите сегашни
очакват ни - не лен,
не разпри пак домашни
а труд, усилъ страшни,
труд творчески, свещен;

Не е изненадващо, че Вазов е поставил на това стихотворение, посветено на победите от 1916 г., мото, свързано с европейска подкрепа:

"Да даде Бог България да укрепи и да
развие това, което спечели!
Вилхелм II"

Голяма радост примесена с тъга представя в предговора **проф. Балабанов** за времето от 1885 г.:

"Ето, България е свободна вече. Но радостта от свободата е не само някак си, а много скършена. Сърцето на българина е разполовено. Българският поет едва се решава, сърце му не дава да ликува... Той тъгува за Македония."

Предговорът изповядва тази мъка:
"Поезията на Иван Вазов е едно ридание за Македония. Той не може да си представи:
„Че как така? България — пък няма Македония!"

Във всички ликувания, празници и тържества той вижда да се вее и едно черно знаме — Знамето на Македония.

И още тогава, още в първите, в най-първите години, още в румелийския Пловдив, той написва чудното, Огненото свое стихотворение за черното знаме... Тоя „позив жалостен на роба“, тия вопли с рефрена „вей се, черно знаме!"

Висина на национална гордост в предговора на антологията е резултатът от щастливо хрумване на **проф. Балабанов** от 1908 г., представено в редактирания и основания от него заедно с други двама другари всекидневник „Време“:

"Обявих повсеместна анкета с питането:
„Кое е най-хубавото българско стихотворение?"

Въпросът не бе: „Кое е най-хубавото стихотворение за Македония?", а ясно и открито без ни най-малък намек за някакво ограничение:

„Кое е най-хубавото българско стихотворение?"

След 90 дни от анкетата се получава прекрасният резултат:

"Осемдесет на сто от отговорите бяха: Черното знаме от Иван Вазов."

100 години след Иван Вазов и 80 години от поетичната антология „Македония в песни“ братска Македония е българският изчезващ блян.

Професор Александър Балабанов завършва предговора с огни думи:
„Както всичко у всички големи поети, така и това голямо стихотворение от Иван Вазов е израз на чувствата на целия български народ. **И още тогава, и по-после, и сега, и вовеки веков!"**

**За земята, дето мила нам е,
зарад македонските долини
кървави напомняй, говори ни:
вей се, черно знаме!**

Вл. Л. Станчев

Доклад за МН Конференция
„100 години без Иван Вазов“
организирана от ИЛ - БАН на 14-15. 10. 2021 г. в
зала „Проф. Марин Дринов“, БАН
14-15 октомври 2021

